

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

พ่อหนาน อินสม สิทธิตัน

หมอเมืองผู้สืบสานภูมิปัญญา

การแพทย์พื้นบ้านล้านนาแห่งบ้านป่าปวย
ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ
พ.ศ.๒๕๕๗

พ่อหนาน อินสม สิทธิตัน

หมอเมืองผู้สืบสานภูมิปัญญา
การแพทย์พื้นบ้านล้านนาแห่งบ้านป่าปวย
ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

สารบัญ

ชื่อเรื่อง พ่อนานอินสม สิทธิตัน
หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

ผู้เขียน นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์
นายสันติสุข โสภณสิริ

กองบรรณาธิการ

นางวงเดือน จินดาวัฒนะ

นางสาวปารณัฐ สุขสุทธิ

ผู้ประสานงาน

นางสาววาสนา สิทธิกัน

นางสาวสุภาภรณ์ บุญปก

ภาพโดย

นายวินิจัย เอี่ยมสุเมธ

ดำเนินการผลิต

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

สนับสนุนโดย

มูลนิธิส่งเสริมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ศิลปกรรม

สิบเจ็ดธันวา

๔ คำนำ

๖ คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

พ่อนานอินสม สิทธิตัน

๑๐ ประวัติหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

พ่อนานอินสม สิทธิตัน

หมอเมืองผู้สืบสานภูมิปัญญา

การแพทย์พื้นบ้านล้านนาแห่งบ้านป่าปวย

ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

๒๖ ประวัติชีวิต

๓๑ ประวัติการเป็นหมอเมือง

๓๘ ประวัติการทำงาน

๔๒ เกียรติประวัติ

๔๖ ตำรับยาเมือง

๕๒ หลักเกณฑ์

และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

๕๔

คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

คำนำ

หน้าที่ประการหนึ่งของคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ คือ การศึกษา รวบรวมภูมิปัญญาที่กระจุกกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ เพื่อรักษา สืบทอด และพัฒนา เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประชาชน วิธีการหนึ่งคือ การค้นหา หมอพื้นบ้านหรือแพทย์แผนไทยที่มีภูมิปัญญาและใช้ ภูมิปัญญานั้นในการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนในชุมชน และเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกเป็น “หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ”

โครงการดังกล่าว ดำเนินการมาแล้วเป็นปีที่สี่ ปีแรก ได้หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ คือ พระครู อุปการพัฒนกิจ หรือหลวงพ่อดมัย แห่งวัดหนองหญ้านาง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นทั้งที่พึ่งทางจิตใจ และเป็นหมอที่ช่วยเยียวยารักษาโรคทางกายชาวบ้านทั้งใกล้ไกล เป็นที่เคารพนับถือและยกย่องอย่างสูงจากชุมชน ปีที่สองได้หมอไทยดีเด่นแห่งชาติคือพ่อดมย์ พันธ์สายศรี อิสลามิกชนจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้มีผลงานช่วยเหลือเยียวยาผู้ป่วย โดยมีการประดิษฐ์อุปกรณ์ช่วยฟื้นฟูสุขภาพของคนไข้จำนวนมาก ใช้วัสดุต่างๆ ราคาถูกแต่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ประจักษ์ ปีที่แล้วได้แม่จันลี เปลี้นนอก หมอพื้นบ้านชาวผู้ไทผู้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทโดดเด่นแห่งบ้านโนนหอม ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

สำหรับปีนี้ คณะอนุกรรมการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ ซึ่งมีนายแพทย์เปรม ชินวันทนนานนท์ เป็นประธานต่อเนื่องมาเป็นปีที่สี่แล้ว ได้ดำเนินการเช่นเดียวกับสามปีที่ผ่านมา โดยยึดหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ปีแรก ในปีนี้ได้นำรายชื่อที่จังหวัดต่างๆ คัดเลือกและส่งมาให้พิจารณา รวม ๕๖ คน หลังจากพิจารณาคัดเลือกตามหลักเกณฑ์แล้ว คณะอนุกรรมการได้ลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยมในขั้นสุดท้าย ได้มีโอกาสสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก คณะอนุกรรมการฯ มีมติเป็นเอกฉันท์เสนอ พ่อหนานอินสม สิริธิตัน เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติปีนี้ และคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติได้ประชุมพิจารณาเห็นชอบแล้ว

พ่อหนานอินสม สิริธิตัน เป็นหมอพื้นบ้านล้านนา แห่งบ้านป่าบวญ ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๑ มกราคม

๒๔๙๒ เรียนจบเพียงชั้น ป.๗ แต่ได้บวชเรียนเป็นสามเณรศึกษาทางธรรมจนได้นักธรรมเอก จนอายุได้ ๑๘ ปี จึงลาสมณเพศออกไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม และไปเป็นทหารเกณฑ์อยู่ ๒ ปี จึงกลับมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุเป็นเวลา ๒ ปี แล้วได้ลาสิกขาออกมารองเรียนเมื่ออายุครบวัยเบญจเพส

พ่อหนานอินสมได้รับถ่ายทอดความรู้เรื่องพิธีกรรมจากปู่หมื่น สิริธิตัน ได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรตั้งแต่เมื่ออายุได้ ๕-๖ ขวบ จากคุณตานุช ไชยเดช บรรพบุรุษหมอเมืองข้างแม่ ต่อมาได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากครูบาพระครูพวนเหมวฒโน ขณะบวชเป็นสามเณรและพระภิกษุ ได้เรียนรู้ภาษาล้านนาจากพ่อครูพวนจนแตกฉาน สามารถใช้ความรู้ทางภาษาศึกษาเพิ่มเติมจากตำรับตำราและคัมภีร์ต่างๆ จนมีความรู้อย่างลุ่มลึกในวิชาการแพทย์พื้นบ้านล้านนา ได้ใช้ความรู้ช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชน ทั้งวิชากายบำบัด สมุนไพรบำบัด พิธีกรรมบำบัด และอาหารบำบัด จนได้รับความเชื่อถือและนิยมนยกย่องอย่างกว้างขวาง สามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งแก่ชาวบ้าน และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง รวบรวมและเขียนตำราออกมามากมาย จนมีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์

เมื่อองค์การอนามัยโลก สามารถปลูกเร้าให้ประเทศสมาชิกทั่วโลก ตั้งเป้าหมายทางสังคมคือ “สุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อ ๒๕๔๓” และได้มีมติต่อมาว่าการจะบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าได้ ถ้าพึ่งการแพทย์แผนปัจจุบันเท่านั้นย่อมไม่เพียงพอ แต่จะต้องนำการแพทย์ดั้งเดิมของแต่ละประเทศ แต่ละชุมชนมาพัฒนาและใช้ประโยชน์คู่ขนานไปด้วย

พ่อหนานอินสม สิริธิตัน คือ หลักฐานรูปธรรมที่ชัดเจนที่พิสูจน์หลักการที่องค์การอนามัยโลกเสนอไว้เมื่อสามทศวรรษมาแล้ว

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์
ประธานคณะกรรมการพัฒนา
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

คำประกาศเกียรติคุณ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

พ่อหนานอินสม สิริธิตัน

พ่อหนานอินสม สิริธิตัน เป็นชาวไทยล้านนา เกิดเมื่อปีชวด ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนยี่ ตรงกับวันอังคารที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นบุตรคนหัวปีของนายยวง นางมา สิริธิตัน เกษตรกรบ้านห้วยกาน ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

พ่อหนานอินสมเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ที่โรงเรียนบ้านห้วยกาน เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี จากนั้นได้บรรพชาเป็นสามเณร ได้ศึกษาปริยัติธรรมจนสอบได้นักธรรมตรี และต่อมาก็สอบจนได้นักธรรมโทและเอกตามลำดับ พ่อหนานอินสมได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรจากคุณตานุช ไชยเดช บรรพบุรุษหมอมืองข้างแม่ มีโอกาสสละพายยามออกไปเก็บสมุนไพรกับคุณตา เมื่ออายุได้เพียง ๕-๖ ขวบ ต่อมาได้เรียนรู้เรื่องพิธีกรรมและโหราศาสตร์ จากปู่หมื่น สิริธิตัน ขณะบวชเป็นสามเณร และเรียนรู้เรื่องสมุนไพรเพิ่มเติมจากครูบาพระครูปวน เหมะวันโณ เจ้าอาวาสวัดห้วยกาน รวมทั้งได้เรียนรู้ภาษาล้านนาจากท่านครูบา เป็นพื้นฐานให้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง จากตำรับ ตำรา คัมภีร์ภาษาล้านนา จนความรู้แตกฉาน

เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี พ่อหนานอินสมได้ลาเพศสามเณรออกไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาก็ไปเป็นทหารเกณฑ์รับใช้ชาติเป็นเวลา ๒ ปี จากนั้นจึงมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ ได้ศึกษาทั้งพระธรรมวินัย การแพทย์พื้นบ้านล้านนา และภาษาธรรมล้านนาเพิ่มเติมจากพระครูปวนอีก ๒ ปีเต็ม เมื่ออายุครบวัยเบญจเพส คือ ๒๕ ปี จึงลาสิกขาบทยออกมาครองเรือนในฐานะอุบาสกผู้รั้งธรรม จึงได้รับการเรียกขานว่า “พ่อหนาน” สืบมา

นอกจากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเฉกเช่นเพื่อนบ้านแล้ว พ่อหนานอินสม ยังได้ใช้ความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านและวิชาโหราศาสตร์ตลอด

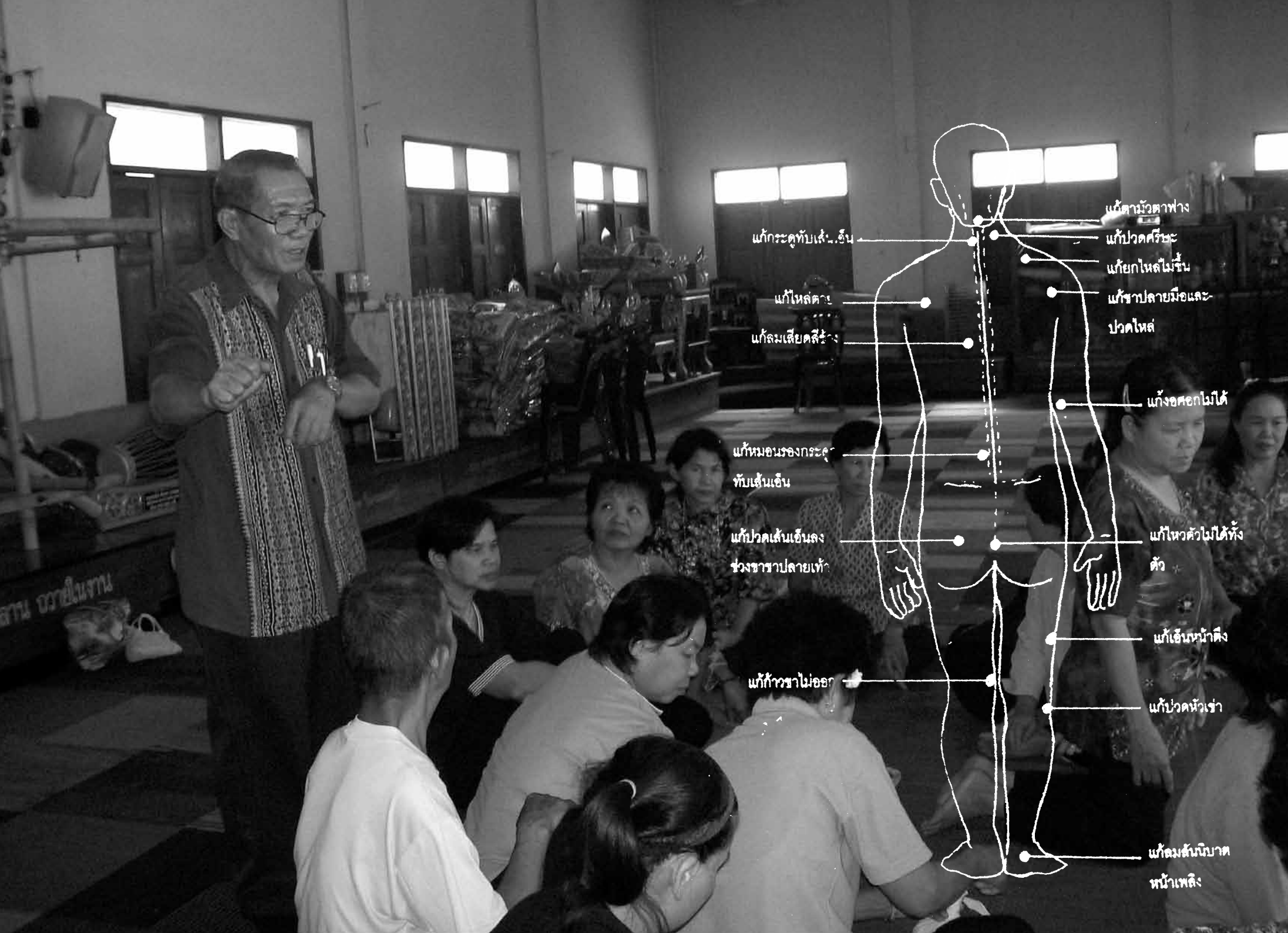
จนพิธีกรรมต่างๆ ช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชน ทั้งวิชากายบำบัด สมุนไพรบำบัด พิธีกรรมบำบัดและอาหารบำบัด จนได้รับความเชื่อถือและนิยมนักย่องอย่างกว้างขวาง ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งแก่ชาวบ้านและนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหลายแห่ง รวมทั้งได้รวบรวม เรียบเรียง และเขียนตำราออกมามายมาย จนมีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์

พ่อหนานอินสม เป็นทั้งหมอและเป็นทั้งปราชญ์ชาวบ้าน ท่านได้สร้างตำรับตำราไว้มากมาย อาทิเช่น ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา เล่ม ๑-๔ ตำราคู่มือเกี่ยวกับสมุฏฐานโรค หลักการวินิจฉัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับโรค ตำราระบบโรคและกระบวนการดูแลรักษาสุขภาพ คู่มือการรักษาโรคลมมะเอ็งคุด คู่มือการรักษาโรคลมผัดเดือน คู่มือการรักษากลุ่มโรคไข้ คู่มือการรักษากลุ่มโรคสันนิบาต คู่มือการรักษากลุ่มโรคปืด เป็นต้น

นอกจากการอุทิศตนช่วยเหลือคนไข้ สอนลูกศิษย์ และสร้างตำรับตำราจำนวนมากมาแล้ว พ่อหนาน อินสม ยังได้ช่วยเหลือทางราชการ ทั้งในระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด จนถึงกระทรวงสาธารณสุข ช่วยสนับสนุนการสร้างเครือข่ายหมอมืองพื้นบ้านภาคเหนือ ๑๗ จังหวัด จัดระบบข้อมูลสมุนไพรจังหวัดลำพูน รวบรวมและแปลคัมภีร์ไบลานและสมุดข่อยภาษาล้านนา เปรียบเทียบภาษาล้านนากับภาษาไทยภาคกลาง เป็นต้น

คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้ว มีมติเป็นเอกฉันท์คัดเลือกและประกาศเกียรติคุณพ่อหนานอินสม สิริธิตัน เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗

แก้กระดูกทับเส้นเอ็น

แก้ไหล่ตึง

แก้ลมเสียดสีข้าง

แก้หมอนรองกระดูก
ทับเส้นเอ็น

แก้ปวดเส้นเอ็นลง
ช่วงขาารปลายเท้า

แก้เท้าชาไม่ออก

แก้ตามัวตาฟาง

แก้ปวดศีรษะ

แก้ยกไหล่ไม่ขึ้น

แก้ขารปลายนมือและ
ปวดไหล่

แก้ข้อศอกไม่ไ้

แก้ไหล่ตัวไม่ไ้ทั้ง
ตัว

แก้เข่าหน้าตึง

แก้ปวดหัวเข่า

แก้ลมต้นนิบาต
หน้าเพดาน

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

พ่อหนาน อินสม สิทธิตัน

หมอเมืองผู้สืบสานภูมิปัญญา

การแพทย์พื้นบ้านล้านนา

แห่งบ้านป่าปวย

ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

ชีวิตที่ลิขิตแล้วของหมอเมือง

ในปีชวด ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนยี่ ตรงกับวันอังคารที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ครอบครัวของนายยวงและนางมา สิทธิตัน มีความปลาบปลื้มใจที่ได้บุตรคนหัวปีเป็นชาย ชื่ออินสม ในเวลานั้น ทั้งนายยวงและนางมา สองผู้เมียกำลังตั้งรกรากก่อร่างสร้างตัวด้วยการทำสวน ทำนา ที่บ้านห้วยกาน ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ต่อมาสองผู้เมียก็ให้กำเนิดบุตรอีก ๖ คน แต่ทายาทที่ตระกูลทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่หมายมั่นไว้ให้เป็นทายาทสืบสานประเพณีของหมอมนต์และหมอเมืองของตระกูลก็คือ บุตรคนหัวปี นั่นเอง

เหตุผลเพราะตามความเชื่อของชาวบ้านล้านนานั้น ผู้ถือกำเนิดในวันอังคารย่อมถูกโฉลกกับการเป็นหมอเมือง ผู้ทรงภูมิปัญญาโบราณ อันเกี่ยวโยงกับคติฮินดูที่เชื่อว่าวันอังคารเป็นวันกำเนิดของพระพิฆเนศบรมครูแห่งศิลปะวิทยาการ ด้วยความเชื่อมั่นนี้เอง พิธีกรรมไหว้ครูของหมอเมืองจึงนิยมจัดในวันอังคารแทนที่จะจัดในวันพฤหัสบดีเหมือนพิธีการไหว้ครูทั่วไป

ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ด้วยอายุเพียง ๕-๖ ขวบ เด็กน้อยอินสมก็สละพาย่อมเดินเข้าป่าเรียนรู้เรื่องสมุนไพร กับคุณตานาซู ไชยเดช บรรพบุรุษหมอเมืองข้างแม่ ทั้งยังได้ศึกษาดำรับตำรายาพื้นบ้าน จากสมุดข่อยและใบลานของคุณตาเรื่อยมา จึงกล่าวได้ว่าพ่อหนานอินสมได้ซึมซับความรู้เรื่องสมุนไพรจากบรรพชนมาก่อนที่จะได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเสียอีก

หลังจากเรียนจบชั้นประถม ๔ โรงเรียนบ้านห้วยกาน เมื่ออายุ ๑๒ ปี เด็กชายอินสมก็เข้าบรรพชาเป็นสามเณร และสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรีในปี พ.ศ.๒๕๑๕ ณ สำนักเรียนวัดบ้านโฮ้งหลวงใกล้ละแวกบ้านนั่นเอง และภายใน ๒-๓ ปีต่อมาสามเณรอินสมก็สามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นโท-เอก ตามลำดับจากสำนักเรียนเดียวกัน พร้อมกันนั้นท่านได้สำเร็จการศึกษาสายสามัญชั้นประถม ๗ จากโรงเรียนบาลีมัธยมวัดบ้านโฮ้งหลวง นอกเหนือจากการศึกษานักธรรมและวิชาสามัญศึกษาภาคบังคับแล้ว ในช่วง ๕ ปีที่บวชเรียนเป็นสามเณรนี้เอง ท่านได้รับการถ่ายทอดวิชาหมอมนต์จากปู่หมื่น สิทธิตันซึ่งประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ดังนี้

การเรียนรู้ด้านการประกอบพิธีกรรมบำบัด

ซึ่งเป็นเสมือนภูมิปัญญาทางจิตเวชของพื้นบ้านล้านนา ได้แก่

- วิชาดูเมื่อ (ดูดวงชะตาอดีต-อนาคต) และทำนายฤกษ์ยามตามหลักโหราศาสตร์การแพทย์ท้องถิ่นหรือฤกษ์ชัยเพื่อตรวจดูดวงชะตา ด้านสุขภาพ และความเจ็บไข้ได้ป่วย
- วิชาปัดเป่า เช่น พิธีส่งเกิด (พิธีช่วยให้เด็กสุขภาพดีมีอายุยืน) ส่งเคราะห์ (สะเดาะเคราะห์) ส่งผีตะวันตก (รักษาอาการปวดศีรษะเรื้อรัง) บูชาเทียน (ขจัดความเจ็บไข้) ถอนชืด (ถอนสิ่งอัปมงคลออกจากบริเวณบ้านเรือน) ลงอ่างดำเปียน (พิธีถอนโรคพยาธิเมื่อใช้วิธีอื่นไม่ได้ผลแล้ว) รด/อาบน้ำมันต์ ส่งผี/ไล่ผี ตัดกรรมตัดพราย เป็นต้น
- วิชาการสร้างขวัญกำลังใจ เช่น การฮ้องขวัญ (บายศรีสู่ขวัญ) เฮียกขวัญเสา (ทำบุญเสาเอกบ้านให้ผู้อาศัยอยู่เย็นเป็นสุข) บูชาข้าวเท่าอายุ (ทำบุญต่ออายุผู้ป่วย) เป็นต้น

การเรียนรู้ด้านกายบำบัด

ตามกรรมวิธีการแพทย์พื้นบ้านลำพูน ได้แก่

- **นวดตอกเส้น** ตามเส้นประธานสิบและเส้นแขนง ๒๗๐๐ โดยก่อนที่จะตอกเส้นนั้น จะต้องมีการทาน้ำมันงาหุงกับว่านยาสมุนไพรต่างๆ ไปตามบริเวณแนวเส้น และมีการเสกเป่ามนต์ในลึ้มที่จะตอกลงไป มีเคล็ดที่ว่าหากใช้ค้อนตอกทำด้วยไม้มะขามหรือไม้ที่ถูกฟ้าผ่า ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิคุณในการรักษาโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต กระตุกทับเส้น เส้นเอ็นตึง ปวดข้อเข่า และปวดทั่วร่างกาย

- **เช็ด** โดยใช้ใบไม้หรือขนหมูป่าเช็ดตามบริเวณที่เจ็บปวดหรือมีอาการของโรค
- **แหก** โดยใช้มีดหมอหรือเขา เขี้ยว กระดุก งา เพื่อกดหรือถูไปตามบริเวณกล้ามเนื้อที่มีอาการปวดแสบปวดร้อน
- **ย่ำขาง** โดยใช้เท้าข่มน้ำมันสมุนไพร เหยียบลงบนขาง (ผานไถ) ที่เผาจนร้อนแดง แล้วจึงนำมาเหยียบบนตัวผู้ป่วย เพื่อรักษาอัมพฤกษ์ อัมพาต หรืออาการปวดเมื่อย
- **เป่ามนต์** ดับพิษ ดับร้อน ประสานกระดูก เข้าเฝือกไม้ไผ่ ต่อกระดูกแตก กระดูกร้าว

การเรียนรู้สมุนไพรบำบัดจากวัดที่บ้านเกิด

นอกเหนือจากการได้รับถ่ายทอดภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านลำพูนจากสายตระกูลแล้ว ในช่วงที่ใช้ชีวิตในวัดเป็นสามเณร ก็ได้เรียนรู้หลักการวินิจฉัยโรค การปรุงยาสมุนไพรจากท่านครูบาพระครูปาน เหมะวิลณโธ เจ้าอาวาสวัดห้วยกาน ซึ่งเป็นถิ่นบ้านเกิดของสามเณรนั่นเอง ท่านครูบาพระครูปานเป็นพระผู้ทรงเมตตาคุณ ท่านจะฝึกฝนอบรมให้พระ เณร และเด็กวัด มีความรู้ด้านสมุนไพร พอที่จะนำไปใช้ประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ท่านสอนให้รู้จักของจริงโดยการให้ลูกศิษย์ออกไปหาต้นสมุนไพรชนิดต่างๆ เองในป่า จดจำชื่อสมุนไพรทุกชนิดให้ถูกต้อง รู้วิธีการปรุงยาตามสูตรตำรับยาโบราณของลำพูน ซึ่งครอบคลุมรักษาอาการโรคได้อย่างมากมายหลายตำรับด้วยกัน ได้แก่

- สมุนไพรรักษาโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต

- สมุนไพรรักษาโรคกระเพาะอาหาร
- สมุนไพรรักษาโรคลมพิษเดือนอันเป็นอาการโรคที่เกิดจากสตรีหลังคลอดมิได้อยู่ไฟ มีอาการชาตามปลายมือ ปลายเท้า และเป็นอัมพฤกษ์
- สมุนไพรรักษาโรคลมมะเอ็งคุด คือมีอาการปวดศีรษะ มีลมออกหู ตาฝ้ามัว ปวดตามร่างกาย หรือระบบประสาท
- สมุนไพรสำหรับต้มอาบ และอบไอน้ำ
- สมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง
- สมุนไพรรักษาผมร่วงหล่นเป็นกระจุก
- สมุนไพรรักษากลุ่มโรคซาง คือ กลุ่มอาการเจ็บป่วยที่เกิดกับอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ๑๒ โรค เช่น โรคปวดท้อง โรคตา โรคแผลในปาก โรคปอด โรคตับ โรคซางเด็ก เป็นต้น

นอกจากวิชาเวชกรรมพื้นบ้านล้านนาแล้ว ความรู้ที่มีคุณค่าอย่างสูงยิ่งที่สามเณรอินสมได้ร่ำเรียนจากท่านครูบาพระครูปวน คือ การเขียน อ่าน อักษร และภาษาล้านนา ซึ่งเป็นต้นธารภูมิปัญญาล้านนาทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ด้านประเพณี พิธีกรรม ด้านโหราศาสตร์ และด้านการแพทย์แผนโบราณล้านนา ฯลฯ

เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี สามเณรหนุ่มอินสมได้ลาเพศออกมาช่วยบิดามารดา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ก็ยังมุ่งมั่นศึกษาเรียนรู้พิธีกรรมบำบัด หัดอ่านเขียนภาษาล้านนาจนเชี่ยวชาญ และฝึกฝนการปรุงยาสมุนไพรกับครูบาพระครูปวน แห่งวัดห้วยกาน ครั้นอายุครบเกณฑ์ทหารในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ (เนื่องจากบิดาไปแจ้งเกิดช้า ๑ ปี พ่อน้อยอินสมจึงมี

ปีเกิดตามบัตรประชาชน พ.ศ.๒๕๑๓) หนุ่มอินสมจึงรับราชการทหารครบ ๒ ปี จากนั้นก็เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดห้วยกาน โดยมีครูบาพระครูปวน เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านจึงมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และการแพทย์พื้นบ้านล้านนา รวมทั้งภาษาธรรมล้านนาอย่างเต็มที่ในช่วงเป็นพระภิกษุถึง ๒ ปีเต็ม

ปี ๒๕๑๘ พระภิกษุอินสม มีอายุพ้นวัยเบญจเพสแล้ว ท่านได้ลาสิกขาบทมาครองเรือนในฐานะที่เป็นอุบาสกผู้รู้ธรรมตามคำเรียกขานของชาวล้านนาว่า “พ่อหนาน” อย่างเต็มตัว ท่านสมรสกับนางสาวเฉลิม พันวัน มีบุตรชายด้วยกัน ๒ คน

ครอบครัวของพ่อหนานอินสม ประกอบสัมมาอาชีพเกษตรกรรมเหมือนคนทั่วไปในหมู่บ้าน ต่างกันตรงที่ว่าท่านได้ตั้งอาชีวปฏิญาณอุทิศตนเป็นหมอเมืองเพื่อชุมชน ตามเยี่ยงอย่างบรรพบุรุษนับตั้งแต่วันที่คืนสู่เพศคฤหัสถ์ ในปี ๒๕๑๘ จนกระทั่งปัจจุบัน

คุณูปการพ่อหนานอินสม ลิทธิตัน

ในฐานะหมอเมืองผู้ดูแลสุขภาพชุมชน

นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๘-ปัจจุบัน พ่อหนานอินสม ได้บำเพ็ญตนเป็นหมอเมือง ผู้ให้บริการบำบัดรักษา-ป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจแก่เพื่อนบ้านในชุมชน อำเภอบ้านโฮ้ง ตามวิถีการแพทย์พื้นบ้านล้านนาซึ่งประกอบด้วยกระบวนการวิธีการต่างๆ ที่ได้รับการอบรมสั่งสมความรู้ ความเชี่ยวชาญมาแต่เยาว์วัย ทั้งทางด้าน กายบำบัด สมุนไพรบำบัด พิธีกรรมบำบัด และอาหารบำบัด

- กายบำบัด ได้แก่ นวดตอกเส้น นวดเอาเอ็น เข้าเฝือก เช็ด แหก

ย่าขาง เหน่น (การใช้นิ้ว ข้อศอก เข่า หรือสันเท้า กดไปที่จุดปวด) ล้นม่าน (การตัดดิ่งกล้ามเนื้อ และข้อของผู้ป่วย)

- **สมุนไพรบำบัด** โดยใช้รูปแบบยาต่างๆ เช่น ยาหม้อ ยาฝน ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาก้อน (ยาพอก) ยาฟัน ยาหนีบ (ยาคูดพิษที่แผล) ยาตอง ยาอบ/ยาอาบ ยาสัก (การสักร้ำมันสมุนไพรลงบริเวณผิวหนังที่เจ็บปวด) ยาจู้ (การประคบความร้อนด้วยสมุนไพร) เป็นต้น เพื่อบำบัดรักษาโรคต่างๆ
- **พิธีกรรมบำบัด** เช่น ส่งเกิด ส่งเคราะห์ บูชาเทียน ฮ้องขวัญ ดูเมื่อบอกฤกษ์ยาม ถอนขี้ด สืบชะตา รด/อาบน้ำมันต์ เป็นต้น
- **อาหารบำบัด** ตามความเชื่อของการแพทย์ล้านนา ที่สามารถประยุกต์กับโภชนาการบำบัดของแผนปัจจุบันในการป้องกัน ส่งเสริมคุณภาพ ได้แก่ อาหารปรับธาตุ อาหารตามธาตุ อาหารตามฤดูกาล อาหารตามรส อาหารชูกำลัง อาหารอยู่กรรม อาหารแสลงต้องห้าม อาหารบำรุงน้ำนม อาหารบำรุงเลือดลม เป็นต้น

ยกตัวอย่างอาหารบำบัดที่พ่อหนานอินสมมักแนะนำในการรักษาผู้ป่วยเบาหวาน เช่น ให้นำผักเชียงดามาปรุงเป็นอาหาร เป็นต้น นับเป็นอัจฉริยะของ หมอเมือง ที่รู้จักใช้ผักพื้นบ้านล้านนาชนิดนี้มาใช้เป็นอาหารรักษาเบาหวาน เช่นเดียวกับแพทย์อายุรเวทของอินเดียที่รู้จักใช้ผักชนิดนี้รักษาโรคเบาหวานมากกว่า ๒,๐๐๐ ปีแล้ว ในภาษาฮินดูเรียก ผักเชียงดา ว่า กูร์มาร์ (Gurmar) แปลว่า”ผู้พิฆาตน้ำตาล” ปัจจุบันมีงานวิจัยมานานแล้วว่าสารสกัดจากผักเชียงดาสามารถคุมระดับน้ำตาลในเลือดผู้ป่วยเบาหวานได้ผลดีทั้งชนิดที่พึ่งอินซูลิน และไม่พึ่งอินซูลิน

พ่อหนานอินสมได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากชุมชนที่ได้รับการรักษาจากท่านด้วยความเมตตา ยกตัวอย่างเช่น ลูกศิษย์สตรีหนึ่งชื่อ นางมาลัย วงศ์อำนาจ เดิมเคยเป็นช่างเสริมสวย แต่ด้วยความศรัทธาในพ่อหนานที่ช่วยรักษาบิดาของเธอจนหายขาดจากโรคอัมพาต เธอจึงทิ้งอาชีพเดิมหันมาศึกษาเรียนรู้วิชาแพทย์พื้นบ้านจากครูหมอเมืองท่านนี้ และอุทิศตัวทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านจนได้รับรางวัล อสม.ดีเด่น สาขากาการแพทย์แผนไทย ปี ๒๕๕๔

มาลัยเล่าพลางน้ำตาคลอมีเสียงเครือด้วยความตื่นตันว่า “...พ่อหมออินสมเป็นพ่อคนที่สอง พ่อหมอสอนให้หนูดูแลพ่อจนหายป่วย แล้วพ่อหมอยังสอนให้รู้จักดูแลตนเอง ดูแลคนใกล้ตัวให้ได้ ก่อนที่จะให้คนอื่นเข้ามาช่วย สอนเรื่องการปลูกการใช้สมุนไพร การทำยา การทำลูกประคบ สอนให้ทำเป็นทุกอย่าง ใครมาก็สอน ชาวต่างชาติมาถามความรู้ก็บอก ...สอนทุกอย่างจนหนูเข้าใจ ทำยาสมุนไพรแก้เบาหวาน ความดัน จนหนูสามารถช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนของเรา เช่น ทำโลชั่นทาแก้นุง แก้ปัญหาไข้เลือดออกในหน้าฝน หนูได้เข้าร่วมทำงานช่วยเหลือกับกลุ่มต่างๆ อย่างเช่น เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน ...”

ปัจจุบันท่านยังมีการให้บริการรักษาผู้ป่วยอย่างสม่ำเสมอ เฉลี่ยกว่า ๔๐ คนต่อเดือน ทั้งยังเดินทางไปรักษาผู้ป่วยเรื้อรัง อัมพฤกษ์ อัมพาต กระดูกทับเส้นที่โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศเส) เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ทุกวันพุธ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๖ เป็นต้นมา

ในฐานะครูหมอเมืองผู้ถ่ายทอด ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

การที่พ่อหนานอินสมได้เป็นหมอเมืองหรือแพทย์พื้นบ้าน ก็เพราะได้รับแรงจูงใจ และการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและครูบาพระสงฆ์ในชุมชนบ้านเกิดตั้งแต่น้อยคุ่มใหญ่ ท่านจึงมีแรงบันดาลใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญา และประสบการณ์การแพทย์พื้นบ้านล้านนาแก่อนุชนคนรุ่นหลัง และสาธารณชนทั่วไป ทั้งในชุมชน จังหวัดของท่านเอง และทั่วประเทศไทย กล่าวคือ

๑. การเปิดหลักสูตรการสอนระยะสั้น ตั้งแต่ ๑๐ ชั่วโมง จนถึง ๑๕๐ ชั่วโมง เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาดังนี้

• การเปิดสอนหลักสูตรท้องถิ่น

- **ระดับประถมศึกษา** ที่โรงเรียนบ้านป่าปวย โรงเรียนบ้านห้วยแพ่ง โรงเรียนบ้านห้วยกาน โรงเรียนบ้านห้วยห้า โรงเรียนบ้านสันเจดีย์ อำเภอบ้านโฮ่ง โรงเรียนอรพิน โรงเรียนเทศบาลประตูลี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- **ระดับมัธยมศึกษา** ที่โรงเรียนธีรกาหนาทบ้านโฮ่ง โรงเรียนบ้านโฮ่งรัตนวิทยา
- **ระดับอาชีวศึกษา** ที่วิทยาลัยการอาชีพบ้านโฮ่ง
- **โรงเรียนบาลีมัธยมแผนกสามัญศึกษา** วัดบ้านโฮ่ง ตำบลบ้านโฮ่ง อำเภอบ้านโฮ่ง
- **โรงเรียนบาลีมัธยมแผนกสามัญศึกษา** วัดพระเจ้าตนหลวง ตำบลศรีเกี้ยว อำเภอบ้านโฮ่ง

• การเปิดหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

บรรยายที่คณะกรรมการแพทย์แผนตะวันออก มหาวิทยาลัยรังสิต กรุงเทพฯ วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย คณะเทคนิคการแพทย์ (สอนนวดตอกเส้น ย่ำขาง และกายบำบัดพื้นบ้านล้านนา) และคณะเภสัชศาสตร์ (สอนวิชาสมุนไพรบำบัด ตำรับตำรายาพื้นบ้านล้านนา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

นอกจากเปิดสอนที่บ้านสำหรับผู้สนใจมาเรียนกับท่านตัวต่อตัวหรือเป็นหมู่คณะแล้ว พ่อหนานอินสม ยังเดินทางไปบรรยายและสาธิตการนวดตอกเส้นเป็นวิทยาทานในจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือ เช่น กลุ่มอสม.อำเภอฝาง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอฝาง และอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ รวมทั้งสอนการนวดตอกเส้นให้แก่ชมรมหมอเมือง ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ร่วมออกงานนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ด้านสมุนไพร และการบำบัดรักษาโรคของภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งในงานมหกรรมหมอพื้นบ้านภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย

บ่อยครั้งท่านเดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสมุนไพร ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นวิทยากรสอนการนวด

ดอกเส้นให้แก่นักศึกษาเวชกรรม และกลุ่มนักเภสัชกรรมแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข และเป็นวิทยากรในงานนิทรรศการความรู้เพื่อชีวิต ๑๐ ปี สกว. ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องการรักษาสุขภาพองค์รวม และสาธิตการ “เล่าค่าวคำเมือง” เรื่องยาเมือง ที่ศูนย์ประชุมไบเทค บางนา เป็นต้น

นอกจากนี้ท่านยังเคยได้รับเชิญไปเผยแพร่ความรู้การรักษาโรคแบบ ภูมิปัญญาภาคเหนือโดยการนวดดอกเส้นผ่านสื่อโทรทัศน์รายการ “สีสัน วันสบาย” ช่อง ๓ และรายการ “คุณพระช่วย” ช่อง ๙ ทำให้ภูมิปัญญา การแพทย์พื้นบ้านล้านนา และชื่อเสียงของพ่อหนานอินสม เป็นที่รู้จักแก่ สาธารณชนในระดับประเทศ ปัจจุบันท่านยังเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ ผ่านสื่อสารวิทยุชุมชน ของเครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการวิทยุชุมชนคนบ้านโฮ้ง รายการ “ปุมผลูภูมิปัญญาพื้นบ้าน” ทุกวันอังคาร

ในฐานะหมอเมืองผู้มีส่วนร่วมสำคัญ ในการพัฒนาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านล้านนา

แม้ว่าจะมีหมอเมืองเป็นจำนวนมากที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญจริง โดยการสืบทอดภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพจากบรรพชนและ ครุบาอาจารย์ มีจรรยาบรรณที่ดี และมีประสบการณ์ในวิชาชีพอย่างสูง แต่ก็ยังขาดการพัฒนาองค์ความรู้ของวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ทำให้ การแพทย์พื้นบ้านไม่ได้รับความเชื่อถือจากคนภายนอกชุมชน และ ขาดโอกาสที่จะมีบทบาทร่วมในระบบสุขภาพแห่งชาติ ในฐานะที่เป็น การแพทย์ทางเลือกอีกระบบหนึ่ง

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นต้นมา ถึงปัจจุบัน หมอเมืองในหลาย ท้องถิ่นได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายหมอพื้นบ้านภาคเหนือ ๑๗ จังหวัด พ่อหนานอินสม เป็นหมอเมืองท่านหนึ่งในจำนวนกว่า ๓๐ คน ที่มีบทบาท สำคัญในการทำงานเครือข่ายเพื่อให้บริการด้านสุขภาพ และเผยแพร่ ความรู้การแพทย์พื้นบ้านจนเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ อย่างกว้างขวางทั้ง ในสังคมไทย และในเวทีสุขภาพนานาชาติ ที่สำคัญคือทั้งพ่อหนานอินสม และบรรดาหมอเมืองในเครือข่ายได้ให้ความร่วมมืออย่างดีกับสถาบันวิจัย เพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อดำเนินโครงการวิจัย องค์ความรู้หมอเมืองอย่างเป็นระบบโดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สมุฏฐานโรค การตรวจวินิจฉัย ระบบโรคและกระบวนการดูแลรักษาสุขภาพของระบบ การแพทย์พื้นบ้านล้านนาอย่างลงลึกรอบด้าน

นั่นจึงเป็นผลให้สามารถผลิตตำราสำคัญออกมาหลายเล่ม ได้แก่ ตำราแพทย์พื้นบ้านล้านนา เล่ม ๑-๔ ตำราคู่มือเกี่ยวกับสมุฏฐานโรค หลัก การวินิจฉัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบโรค ตำราระบบโรคและ กระบวนการดูแลรักษาสุขภาพ คู่มือการรักษาโรคลมมะเอ็งคุด คู่มือการ รักษาโรคลมผัดเดือน คู่มือการรักษากลุ่มโรคไข้ คู่มือการรักษากลุ่มโรค สันนิบาต คู่มือการรักษากลุ่มโรคปืด คู่มือการรักษากลุ่มโรคผิวหนัง ตำรา การแพทย์พื้นบ้านล้านนาสาขาหมอยา และตำราการแพทย์พื้นบ้านล้าน นาสาขามอพิธิกรรมบำบัด เป็นต้น พ่อหนานอินสมให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า “การแพทย์พื้นบ้านล้านนาเหมือนกับการแพทย์พื้นบ้านสิบสองปันนาของ จิงหง สามารถใช้ภาษาหมอเมืองคุยกันรู้เรื่องทุกอย่าง”

ยิ่งกว่านั้นพ่อหนานอินสม และกลุ่มหมอเมืองได้มีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรแพทย์พื้นบ้านบัณฑิต (พบ.บ.) ของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ในส่วนตัวของพ่อหนานอินสมเอง ท่านได้จัดระบบข้อมูลสมุนไพรในจังหวัดลำพูน โดยการรวบรวม และแปลคัมภีร์โอบาน และสมุดข่อยภาษาล้านนา รวมทั้งรวบรวมตำรายาพื้นบ้านล้านนา และคู่มือชื่อสมุนไพรเปรียบเทียบภาษาภาคกลาง และภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ เป็นต้น ทั้งยังยินดีสอนภาษาล้านนาแก่ผู้สนใจอีกด้วย

ผลสำเร็จจากความร่วมมือทำงานวิจัยและสร้างชุดองค์ความรู้ ระหว่างเครือข่ายหมอเมืองกับสถาบันการศึกษาดังกล่าว ทำให้เกิดการยอมรับในวงวิชาการสุขภาพว่า การดูแลสุขภาพของสังคมไทยยังอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมสุขภาพ (Health Culture) โดยการแพทย์พื้นบ้านล้านนาเองก็จัดเป็นระบบการดูแลสุขภาพในเชิงวัฒนธรรม ที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม และเกิดการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ หล่อหลอมจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนยุคปัจจุบัน

กรณีตัวอย่างวิถีการดูแลสุขภาพตามกระบวนการทางการแพทย์พื้นบ้านล้านนา นับเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดในการนำมิติวัฒนธรรมมาดูแลสุขภาพตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย กล่าวคือ การมองสุขภาพในมิติวัฒนธรรมเป็นการมองจากมุม “สุขภาพดี” (Good Health Approach) มากกว่ามองสุขภาพในเชิงความเจ็บป่วย หรือเป็นโรค (Sick Health Approach) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านล้านนา เป็น

กระบวนการดูแลสุขภาพเพื่อให้เกิดความสมดุลของร่างกาย และจิตใจเป็นหลัก โดยมุ่งรักษาคนมากกว่ารักษาโรค

การร่วมมือกันสร้างชุดองค์ความรู้ของหมอเมืองที่พ่อหนานอินสมมีส่วนร่วมด้วยผู้หนึ่ง ได้ก่อให้เกิดคุณูปการอย่างสำคัญคือ ทำให้เกิดความชัดเจนเชิงระบบของภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านล้านนา และเกิดการยอมรับในความหลากหลายของระบบการดูแลสุขภาพ ทำให้การแพทย์พื้นบ้านได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเป็นทางเลือกหนึ่งของระบบสุขภาพแห่งชาติส่งผลให้กระทรวงสาธารณสุขปรับโครงสร้างระบบบริการสุขภาพ รวมทั้งกำหนดเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ ในการนำเอาระบบการแพทย์พื้นบ้านเข้าไปเป็นทางเลือกหนึ่งในสถานบริการสุขภาพของรัฐ ในทุกระดับตั้งแต่สถานีอนามัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาลชุมชน จนถึงโรงพยาบาลระดับจังหวัด ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ด้วยการอุทิศชีวิตทุ่มเทให้การรักษา การสอน การเผยแพร่ และการสร้างองค์ความรู้เชิงระบบ ตลอดระยะเวลา ๓๙ ปีแห่งวิถีการเป็นแพทย์พื้นบ้านล้านนา พ่อหนานอินสมได้สร้างคุณูปการด้านสุขภาพอย่างใหญ่หลวง ทั้งแก่ชุมชนบ้านเกิด และจังหวัดลำพูนของท่าน จนแผ่ขยายออกไปเป็นที่ประจักษ์ในระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

ดังนั้น คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ จึงได้พิจารณาคัดเลือกและประกาศเกียรติคุณให้พ่อหนานอินสม สิทธิตัน เป็นหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (๒๕๕๖). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา เล่ม ๑. ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้หมอเมืองสนับสนุนทุนวิจัยโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สำนักงาน สกว. ภาค).
- ธวัช เสนธรรม และ อินสม สิทธิตัน. (๒๕๕๔). รายงานการศึกษาและจัดทำคู่มือการรักษาโรคมะเร็งคุด. ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้หมอเมือง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.
- ธวัช เสนธรรม อินสม สิทธิตัน และเครือวัลย์ สร้อยสน. (๒๕๕๔). คู่มือการรักษาโรคลมผัดเตือน. ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้หมอเมือง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐและกันยา เทาประเสริฐ. (๒๕๕๗). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา สาขาหมอพิธีกรรมบำบัด. สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สำนักงานภาค) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สสส.).
- ยิ่งยง เทาประเสริฐและกันยา เทาประเสริฐ. (๒๕๕๗). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา สาขาหมอมอหมา. สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สำนักงานภาค) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สสส.).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ราย. (๒๕๕๘). ร่างหลักสูตรแพทย์พื้นบ้านบัณฑิต. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.

- หมออินสม สิทธิตัน, รวบรวม. (๒๕๕๘). แบบเสนอข้อมูลและผลงานของนายอินสม สิทธิตัน. เพื่อประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.
- หมออินสม สิทธิตัน, รวบรวม. (มปป.). ตำรายาพื้นบ้านล้านนาอำเภอบ้านโฮ่ง. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.
- หมออินสม สิทธิตัน, รวบรวม. (มปป.). ตำรายาต่างๆ. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.
- หมออินสม สิทธิตัน, รวบรวม. (มปป.). ตำรายาพื้นบ้านล้านนาอำเภอบ้านโฮ่ง. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.
- หมออินสม สิทธิตัน, รวบรวม. (มปป.). ตำรายาพื้นบ้านล้านนา. หมอพื้นบ้านล้านนา เวชกรรมไทย ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๖. เอกสารโรเนียวเข้าเล่ม.

Assunta Elena Margaret Hunter. (2013). Creating Post-Modern Practitioners : State Practice and Thai Traditional Medicine. (Submitted in total fulfillment of the requirements for a degree of Doctor of Philosophy) Centre for Health and Society, Faculty of Medicine Dentistry and Health Sciences, The University of Melbourne.

ประวัติชีวิต

สังเขปประวัติชีวิตพ่อหนานอินสม ลิทธิตัน

เกิดวันที่ ๑๑ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๓ (ปีเกิดตามบัตรประชาชน แต่ปีเกิดจริงคือ พ.ศ. ๒๔๙๒) ณ บ้านเลขที่ ๑๗๙ หมู่ ๑ บ้านห้วยกาน ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

บิดาชื่อ นายยวง มารดาชื่อ นางมา ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม มีพี่น้อง จำนวน ๗ คน เป็นบุตรคนที่ ๑

ภรรยาชื่อ นางเฉลิม นามสกุลเดิม พันวัน มีบุตรชาย ๒ คน

ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม

ที่อยู่ปัจจุบัน ๕๒ หมู่ ๓ บ้านป่าปวย ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ๕๑๑๓๐

ครูบาพระครูปวน เหมวินโน เจ้าอาวาสวัดห้วยกาน
ผู้ที่ถ่ายทอดการปรุงยาสมุนไพร

คุณตานุช ไชยเดช
ผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๐๔

สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านห้วยกาน

พ.ศ. ๒๕๐๕

บวชเรียนและสอบไล่ได้นักธรรมตรี สำนักเรียนวัดบ้านโฮ้งหลวง

พ.ศ. ๒๕๐๗

สอบไล่ได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดบ้านโฮ้งหลวง

พ.ศ. ๒๕๐๗

จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ จากโรงเรียนบาลีมัธยมวัดบ้านโฮ้งหลวง

พ.ศ. ๒๕๐๘

สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดบ้านโฮ้งหลวง

พ.ศ. ๒๕๑๐

สึกจากสามเณร ออกมาช่วยบิดามารดาทำงานและศึกษาเรียนรู้พิธีกรรมทางศาสนาและการประกอบยาสมุนไพรกับครูบาพระครูปวน วัดห้วยกาน อำเภอบ้านโฮ้ง

พ.ศ. ๒๕๑๔

รับราชการทหาร

พ.ศ. ๒๕๑๖

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดห้วยกาน อำเภอบ้านโฮ้ง

พ.ศ. ๒๕๑๘

ลาสิกขาบทออกมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และทำหน้าที่ที่ปรึกษากรรมการวัด กรรมการหมู่บ้าน อื่นๆ และสืบทอดเจตนารมณ์วิชาหมอมือพื้นบ้านช่วยเหลือผู้อื่น จนถึงปัจจุบัน

ประวัติ การเป็นหมอเมือง

พ.ศ. ๒๕๑๘-ปัจจุบัน ให้บริการรักษาและบำบัดโรค แก่ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป ตามระบบการแพทย์ พื้นบ้านล้านนา (หมอเมือง) ในด้านต่างๆ ดังนี้

รักษาและบำบัดโรค ด้านสมุนไพรบำบัด

รักษาและบำบัดโรคด้านยาสมุนไพร

ประกอบด้วย

• ยาธาตุ	• ยาขาง	• ยาลมพืดเดือน
• ยาหอม	• ยาบำรุงหัวใจ	• ยาแก้ลมพฤษ
• ยาประดง	• ยาหอบหืด	• ยาริดสีดวงทวาร
• ยาระบาย	• น้ำมันสมุนไพร	• ยาริดสีดวงจมูก
• ยาต้มแก้กษัย	• ยาต้มอาบ	• ออบสมุนไพร
- ยาน้ำมันสมุนไพรในการแก้โรคผิวหนัง เป็นต้น

รักษาและบำบัดโรค ด้านกายบำบัด

รักษาและบำบัดโรคด้านกายบำบัด

- การนวดตอกเส้น
- เช็ด โดยใช้ใบไม้หรือเขี้ยวหมูป่า เช็ดบริเวณที่ปวดหรือมีอาการ
- แหก โดยใช้มีดหรือเขาสัตว์ กดหรือถูไปตามบริเวณกล้ามเนื้อ
- ยาขาง
- เป่า

รักษาและบำบัดโรคโดย พิธีกรรมบำบัด

รักษาและบำบัดโรคโดยพิธีกรรมบำบัด

- ดูเมือและทำนายฤกษ์ยาม
- ขจัดปัดเป่า ประกอบด้วย ส่งเกิด (ให้พ่อเกิดแม่เกิด) ส่งเคราะห์ ส่งจน (ดวงชนกัน) ถอนขีด
บูชาเทียน รด/อาบน้ำมนต์ ส่งผี/ไล่ผี ตัดกรรม ตัดพราย สูตรถอน เป็นต้น
- สร้างขวัญกำลังใจ ประกอบด้วยฮ้องขวัญ/สู่ขวัญ สืบชะตา
ส่งปู่เถน-ย่าเถน ขึ้นท้าวทังสี่ เป็นต้น

ประวัติ

การทำงาน

แก้วคอมีตาห่าง

แก้วปวดศีรษะ

แก้วยกไหล่ไม่ขึ้น

แก้วขาปลายมือและปวดไหล่

แก้วอกคอกไม่ได้

แก้วหมอนรองกระดูกทับเส้นเอ็น

แก้วกระดูกทับเส้นเอ็น

แก้วคอมีตาห่าง

แก้วปวดศีรษะ

แก้วยกไหล่ไม่ขึ้น

แก้วขาปลายมือและปวดไหล่

แก้วอกคอกไม่ได้

แก้วหมอนรองกระดูกทับเส้นเอ็น

แก้วกระดูกทับเส้นเอ็น

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๔๓-ปัจจุบัน

รับแต่งตั้งเป็นมรรคนายกประจำวัดป่าปวย ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

พ.ศ. ๒๕๔๔

๑

เป็นวิทยากรหลักสูตรท้องถิ่น การรักษาโรคโดยการนวดตอกเส้น ณ โรงเรียนบ้านป่าปวย ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

๒

เป็นคณะกรรมการโครงการแลกเปลี่ยน-เรียนรู้ การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ของ ชมรมแพทย์แผนไทยอำเภอบ้านโฮ้ง ณ วัดป่าเลย์ไลย์ ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

๓

เป็นคณะกรรมการให้บริการและสาธิตการนวดตอกเส้น เนื่องในงาน วันไหว้ครู หมอเมือง ประจำปี ๒๕๔๔ ณ สำนักงานชมรมหมอพื้นบ้าน หริภุญชัย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

๔

เป็นวิทยากรบรรยายและสาธิตการอบสมุนไพร โดยใช้ผ้าสุ่มมัดแขวน ให้แก่ คณะ อสม. ไชยปราการ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๔

๕

เป็นคณะกรรมการการศึกษาและจัดทำคู่มือรักษาโรคลมมะเฮ็งคุด สนับสนุน โดยชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้หมอเมือง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๖

เป็นคณะกรรมการการศึกษาและจัดทำคู่มือรักษาโรคลมผัดเดือน สนับสนุน โดยชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้หมอเมือง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พ.ศ.๒๕๔๔-ปัจจุบัน

เป็นประธานชมรมแพทย์แผนไทยอำเภอบ้านโฮ้ง เครือข่ายชมรมหมอพื้นบ้านหริภุญชัย

พ.ศ. ๒๕๔๕

๑

เป็นคณะกรรมการการศึกษาและจัดทำระบบข้อมูลสมุนไพร จังหวัดลำพูน สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๒

เป็นคณะกรรมการวิจัยองค์ความรู้หมอเมือง ด้านพิธีกรรมบำบัด วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงรายร่วมกับหมอเมืองในเขตภาคเหนือตอนบน

๓

เป็นคณะกรรมการจัดทำตำราคู่มือเกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้าน หลักการวินิจฉัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบโรค มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย ร่วมกับ หมอเมืองในเขตภาคเหนือตอนบน

๔

เป็นคณะกรรมการจัดทำตำราระบบโรคและกระบวนการดูแลรักษาสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย ร่วมกับหมอเมืองในเขตภาคเหนือตอนบน

๕

เป็นที่มวิทยากรจัดระบบข้อมูลสมุนไพร ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้หมอเมือง สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย ภาคเหนือ ตอนบน

เกียรติประวัติ

รางวัลประกาศเกียรติคุณระดับชุมชน

- รับเกียรติบัตรร่วมเวทีเสวนาและส่งเสริมนิทรรศการหอศิลป์อำเภอบ้านโฮ่ง
- รับเกียรติบัตรศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนคนบ้านโฮ่ง
- รับเกียรติบัตรเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอบ้านโฮ่ง
- รับเกียรติบัตรวิทยากรกิจกรรมค่ายปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมโรงเรียนบ้านโฮ่งรัตน
- รับวุฒิบัตรเป็นวิทยากรอบรมหลักสูตรศาสนศึกษา-สุขภาพถวายภิกษุ-สามเณรโรงเรียนพระเจ้าตนหลวง อำเภอบ้านโฮ่ง
- รับโล่ในการสนับสนุนโครงการ อบต.เคลื่อนที่ โดยนำเอาสมุนไพรท้องถิ่นไปเรียนรู้แก่ชุมชน ตำบลเวียงกาน
- รับเกียรติบัตรร่วมกิจกรรมจัดนิทรรศการสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ณ โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง เทศบาลบ้านโฮ่ง ลำพูน
- รับเกียรติบัตรวิทยากรสมุนไพรกับการเลิกสูบบุหรี่ เพื่อชีวิตใสโรงพยาบาลบ้านโฮ่ง

รางวัลประกาศเกียรติคุณระดับจังหวัด

- รับวุฒิบัตรการเรียนรัฐศาสนพิธี พิธีกรสู่สาธารณชนลำพูน กระทรวงวัฒนธรรม
- รับโล่เกียรติยศการคัดสรรชุมชนภูมิปัญญาสุขภาพดีเด่น ผู้ตรวจการสาธารณสุข ๑๕ กระทรวงสาธารณสุข
- รับวุฒิบัตรคนดีศรีลำพูน สภาวัฒนธรรมและสมาคมคนลำพูน
- รับเกียรติบัตรเข้าร่วมกิจกรรมตลาดนัดสุขภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมลำพูน
- รับใบขอบคุณแสนปัญญามหาวิทยาลัยชาวล้านนา พระราชปัญญาโมลี เจ้าคณะจังหวัดลำพูน
- รับเกียรติบัตรเป็นวิทยากรอบรมเชิงปฏิบัติการนวดตอกเส้น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน

รางวัลประกาศเกียรติคุณระดับประเทศ

- รับโล่เกียรติคุณภูมิปัญญาผู้สูงอายุดีเด่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- รับโล่ประกาศเกียรติคุณมีผลงานการถ่ายทอดภูมิปัญญาดีเด่น กระทรวงพัฒนาสังคมฯ
- รับประกาศเชิดชูเกียรติต้นแบบคนดีศรีแผ่นดิน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- รับใบเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๖ กระทรวงศึกษาธิการ
- รับประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาไทย กระทรวงสาธารณสุข
- รับเกียรติบัตรบุคคลต้นแบบการแพทย์แผนไทยการแพทย์พื้นบ้านภาคเหนือครั้งที่ ๕ จังหวัดพิษณุโลก กระทรวงสาธารณสุข
- รับเกียรติบัตรเข้าร่วมเสนอผลงานวิชาการด้านการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก
- รับรางวัลครูภูมิปัญญาไทย (ด้านการแพทย์แผนไทย) รุ่นที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๒
- รับรางวัลหมอไทยดีเด่นระดับภาค พ.ศ. ๒๕๕๗

โม่เม่ง (สลอด)

โม่ผีเสื่อน้อย (คนทีขาว)

ตีปี (ตีป्ली)

ยาแก้โรคลมปิดเดือน (แก้กินปิดสาบปิด)

๑. จันจี (กานพลู)
๒. จันบาน (ดอกจัน)
๓. ตีปี (ตีป्ली)
๔. เตียนตั้งห้า (เทียนตั้งห้า)
๕. โม่เม่ง (สลอด)
๖. โม่หัสกั้น (หัสคุณ)
๗. โม่ลมแล้ง (คุณ)
๘. รากปิดปิวแดง (เจตมูลเพลิงแดง)
๙. โม่ผีเสื่อน้อย (คนทีขาว)
๑๐. ปูเลย (ไพล)
๑๑. ฮ่อมเกี้ยว (กะเม็ง)
๑๒. พิมเสน เมนทอล (ตัดมานิดๆ)

วิธีทำ

เอาสมุนไพรแต่ละชนิดเสมอกัน (เท่าๆ กัน) มาบดผง หรือบรรจุแคปซูล รับประทานครั้งละ ๑ ช้อนชา หรือ ๒-๓ เม็ด

คำอธิบาย:

- “กินปิดสาบปิด” หมายถึง ผู้หญิงหลังคลอดบุตรซึ่งได้กินอาหารแสลง ได้กลืนปิ้งย่าง เผา แล้วแพ้
- เตียนตั้งห้า ได้แก่ เตียนแดง เตียนดำ เตียนขาว เตียนตักแตน เตียนข้าวเปลือก

ตำรับยาหมือง

รวบรวมโดย : หมออินสม สิทธิตัน
หมอปั้น (พั้น) บ้านล้านนา
อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

เป็ล้าน้อย

ปูเลย

เจตพังคี

แก้โรคกระเพาะ

๑. เป็ล้าน้อย	๒ กิโล
๒. ปูเลย	๑ กิโล
๓. ขมิ้นแก้ง (ขมิ้นแก้ง, ขมิ้นทวยวก และขมิ้นชัน)	๑ กิโล
๔. ขมิ้นชัน (ขมิ้นอ้อย)	๑ กิโล
๕. เจตพังคี	๑ กิโล
๖. กระทั่งหมาบ้า (ฝ้าง้วนหมู)	๑ กิโล

วิธีทำ

ล้างสมุนไพรให้สะอาด สับตากแห้ง อบ บดให้ละเอียด หรือบรรจุแคปซูล รับประทานครั้งละ ๑ ช้อนชา หรือ ๒-๓ แคปซูล

ตำรับยาเมือง

รวบรวมโดย : หมออินสม สิทธิตัน
หมอปิ่น (พิน) บ้านล้านนา
อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ใบหัสกีน (หัตศคุณ)

สัพปะปัด (สารพัดพิษ)

ถาวรบูร

ตำรับยาเมือง

รวบรวมโดย : หมออินสม สิริธิตัน
หมอปิ่น (พิน) บ้านล้านนา
อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

ยาแก้ลมเกี้ยว (แก้ตะคริว)

๑. โใบมะขามอ่อน
๒. ใบหัสกีน (หัตศคุณ)
๓. โใบมะขัง (สลอด)
๔. โใบลมแล้ง (คูน)
๕. ขิง
๖. หัวข่า
๗. ปิดปิวแดง (เจตมูลเพลิงแดง)
๘. หัวดองดึงส์
๙. พริกน้อย
๑๐. โโกศทั้งเก้า
๑๑. เตียนตั้งห้า
๑๒. สัพปะปัด (สารพัดพิษ)
๑๓. ปั้นจะเมา (พิศนาต)
๑๔. การบูร

วิธีทำ

นำมาอย่างละ ๑ บาท (๑๕ กรัม) ชนิดแห้งบดผสมกันกินกับน้ำอุ่นหรือ น้ำเหล้า หรือผสมน้ำเหล้าทา แก้ลมปิดลมเกี้ยว เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต อ่อนแอ้งซา และตี้นมือ (มือเท้าตาย)

หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือก

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

ความหมาย

หมอไทย หมายถึงแพทย์แผนไทยหรือหมอพื้นบ้าน ผู้ได้รับใบประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย โดยหมายรวมถึงสาขาการแพทย์แผนไทยทั้งประเภท ก ประเภท ข ประเภท ค และสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์

คุณสมบัติ

- เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย
- เป็นผู้ขึ้นทะเบียน มีใบประกอบโรคศิลปะ หรือใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย
- ปฏิบัติงานดีเด่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ (ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี)
- เป็นคนดี มีจริยธรรม เมตตาธรรม อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา อันเห็นชอบ (อริยมรรค ๘)
- เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการดูแลผู้เจ็บป่วย และถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์

การให้คะแนน

๒๐ คะแนน (ข้อมูลพื้นฐาน)

- มีความรู้ความสามารถด้านเวชกรรมไทย
- มีความรู้ความสามารถด้านเภสัชกรรมไทย
- มีความรู้ความสามารถด้านผดุงครรภ์ไทย
- มีความรู้ความสามารถด้านการนวดไทย

๒๐ คะแนน (ความสามารถ)

- การดูแลรักษาผู้ป่วย และศูนย์พึ่งได้
- การถ่ายทอดความรู้ การจัดการเรียนการสอน ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน

๓๐ คะแนน (ความสามารถพิเศษ)

- เขียนตำรา
- มีตำรับเฉพาะ
- ประดิษฐ์อุปกรณ์การแพทย์
- มีเทคนิคการรักษาเฉพาะ
- มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และปลูกป่าชุมชน และเสริมสร้างสุขภาพชุมชน

๓๐ คะแนน (คุณธรรม จริยธรรม)

- เป็นคนดี มีจริยธรรม เป็นบุคคลต้นแบบ

วิธีการคัดเลือก

๑. คัดเลือกจากหมอไทยดีเด่นระดับภาค ๔ ภาค ในโครงการประชุมเพื่อคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับภาค พ.ศ. ๒๕๕๗ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

๒. ลงพื้นที่เพื่อคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

๓. คณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ จะคัดเลือกผู้ที่มีคะแนนดีที่สุดจากทั้ง ๔ ภาค เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติพิจารณาตัดสิน

รางวัล

- โล่เชิดชูเกียรติและใบประกาศเกียรติคุณ
- เงินรางวัล ๒ แสนบาท

คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

ที่ ๑๕ / ๒๕๕๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอมือไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗

ตามที่คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาคัดเลือกหมอมือไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและขวัญกำลังใจของหมอมือพื้นบ้าน หมอแผนไทย ที่ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสุขภาพในการทำประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และมีการมอบรางวัลในการประชุมวิชาการประจำปีการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกแห่งชาติ นั้น

เพื่อให้การดำเนินการคัดเลือกหมอมือไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน จึงแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการคัดเลือกหมอมือไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ โดยมีองค์ประกอบ บทบาทและหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	นายวิชัย โชควิวัฒน์	ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ	ที่ปรึกษา
๑.๒	นายรัชชัย กมลธรรม	อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	ที่ปรึกษา
๑.๓	นายเปรม ชินวันทนานนท์	ที่ปรึกษามูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร	ประธาน
๑.๔	นายประพจน์ เกตุรากาศ	ประธานสมาพันธ์แพทย์แผนไทยแห่งประเทศไทย	รองประธาน
๑.๕	นายณัฐวุฒิ ประเสริฐสิริพงษ์	รองอธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	คณะทำงาน
๑.๖	นายปราโมทย์ เสถียรรัตน์	ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์แผนไทย	คณะทำงาน
๑.๗	นางสาวณีย์ กุลสมบุรณ์	ผู้อำนวยการสำนักการแพทย์พื้นบ้านไทย	คณะทำงาน
๑.๘	นายวีรพงษ์ เกรียงสินยศ	มูลนิธิสุขภาพไทย	คณะทำงาน
๑.๙	นายสันติสุข โสภณศิริ	นักวิชาการอิสระ	คณะทำงาน
๑.๑๐	นางวงเดือน จินดาวัฒนะ	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและจัดการความรู้	คณะทำงานและเลขานุการ
๑.๑๑	นางสาวปารณัฐ สุขสุทธิ	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๒	นางสาววาสนา สิทธิกัน	สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. บทบาทและหน้าที่

- ๒.๑ จัดทำหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาคัดเลือกหมอมือไทยดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗
- ๒.๒ ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกโดยประสานความร่วมมือ หน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการค้นหา เสนอชื่อ และพิจารณาบุคคลผู้สมควรได้รับการคัดเลือก
- ๒.๓ เสนอชื่อ ประวัติ ผลงาน บุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกต่อคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาคัดเลือก
- ๒.๔ จัดทำทะเบียนประวัติบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหมอมือไทยดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเป็นฐานข้อมูลต่อไป
- ๒.๕ ดำเนินการเพื่อประกาศเกียรติคุณผู้ได้รับการคัดเลือกในการประชุมวิชาการประจำปีการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๑

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗

(นายวิชัย โชควิวัฒน์)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ

ขอขอบคุณหน่วยงานและบุคคลผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลดังนี้

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน
- นายอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
- ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบ้านโฮ้ง (นายแพทย์คะนอง ถนอมสัตย์) และทีมงาน
- ผอ. รพ.สต. เวียงگان อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
- สาธารณสุขอำเภอบ้านโฮ้ง
- ประธานสภาวัฒนธรรมบ้านโฮ้ง
- ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าปวย
- นายสมศักดิ์ ฉันทะ ประธานและชมรมผู้สูงอายุจังหวัดลำพูน
- อาจารย์สุวิทย์ ยศชัย ประธานกีฬาชมรมผู้สูงอายุจังหวัดลำพูน
- ผู้ใหญ่บ้านป่าปวย นายกมล แสงหงษ์
- ผู้ใหญ่บ้านป่าปวย นายประพันธ์ วรรณภิละ
- กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขบ้านป่าปวย และ
อสม. นางมาลัย วงศ์อำนาจ บ้านสันตบเต่า อำเภอบ้านโฮ้ง
- นายศิลาศักดิ์ วินันต์ ประชาสัมพันธ์ ชมรมหมอพื้นบ้านล้านนา อำเภอบ้านโฮ้ง
- อาจารย์ ดร.พณีย์ ศิริสะอาด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Assunta Elena Mararet Hunter
(Ph.D. Candidate from The University of Melbourne)

“

ชื่อตรงต่อตนเอง ชื่อตรงต่อผู้อื่น
เป็นหมอยาต้องรักษาความสะอาด
เป็นหมอรักษาต้องมีความเมตตา

”

